

Succesvolle participatie van EU-arbeidsmigranten

Tips en inspirerende voorbeelden voor beleidsmakers en sociaal professionals

Waarom deze brochure?

De afgelopen tien jaar zijn de aantallen EU-migranten in ons land gestegen. Dit geldt voornamelijk voor de migranten uit Midden- en Oost-Europa. Uit een recent verschenen rapport van SEO Economisch Onderzoek wordt duidelijk dat wij deze werknemers keihard nodig hebben. Arbeidsmigranten doen vooral eenvoudig en routinematig productiewerk, waarvoor geen Nederlandse werknemers te vinden zijn, in sectoren als de logistiek, de voedingsindustrie, de land- en tuinbouw, de bouw en het transport. Van verdringing is dus geen sprake. En dat de economische waarde van arbeidsmigranten groot is, blijkt ook: zij dragen maar liefst 11 miljard euro bij aan ons nationaal inkomen. Vooral de regio's waar de werknemers uit Midden- en Oost-Europa aan de slag gaan, profiteren daarvan.

De komende jaren zal de behoefte aan arbeidsmigranten alleen maar toenemen. Door de groeiende economie, maar vooral ook omdat vanaf 2021 onze beroepsbevolking krimpt. Tegelijkertijd hebben arbeidsmigranten te maken met negatieve beeldvorming en zijn er knelpunten bij de participatie in de gemeente waar ze gehuisvest zijn. De coronacrisis heeft eens te meer duidelijk gemaakt hoe kwetsbaar hun positie is.

Na het afschaffen van het doelgroepenbeleid door gemeenten en de Wet overleg minderheden door de Rijksoverheid een paar jaar geleden, bleef het vraagstuk rond de integratie en participatie van EU-migranten in de Nederlandse samenleving even urgent. En daarmee ook de vragen: hoe breng je

de expertise en ervaringen van partijen die zich lokaal met dit onderwerp bezighouden duurzaam bij elkaar? En hoe benut je deze expertise voor de positieverbetering van deze doelgroep? Aan de beantwoording van deze vragen levert KIS graag een bijdrage. In het afgelopen jaar hebben wij daarom een quicksearch uitgevoerd rondom de stand van zaken van de problematiek. Daarnaast hebben we gesprekken gevoerd met betrokken partijen. Ten eerste via een online netwerkbijeenkomst met welzijnsprofessionals, maatschappelijke organisaties, beleidsmakers en onderzoekers. Op deze bijeenkomst werd veel kennis gedeeld en opgehaald over de positie van EU-arbeidsmigranten en over het bevorderen van hun participatie. Daarnaast hebben wij meerdere een-op-een gesprekken gevoerd met verschillende betrokkenen.

‘Arbeidsmigranten zijn migranten die voor bepaalde tijd naar een ander land verhuizen om daar te werken. Arbeidsmigratie wordt vooral ingegeven door verschillen in de economische en sociale omstandigheden tussen landen. Als mensen in een ander land hun omstandigheden kunnen verbeteren, kunnen ze bereid zijn om daar naartoe te verhuizen (SER, 2014).’

Arbeidsmigranten in Nederland uit Midden- en Oost-Europa

Herkomstand	Aantallen per 1-1-2018
Polen	267.110
Roemenië	53.150
Bulgarije	39.670
Hongarije	22.060
Litouwen	14.170
Servië	10.890
Slowakije	10.510
Letland	9.640
Tsjechië	8.100
Kroatië	7.450

Bron: CBS 2020. Eerste- en tweedegeneratie migratieachtergrond, geregistreerd in Basisregistratie Personen.

In deze brochure:

1. zetten we de opgehaalde **knelpunten** op een rij rondom de participatie van EU-arbeidsmigranten.
2. beschrijven we **wat werkt** bij het bevorderen van de participatie van arbeidsmigranten.
3. bieden wij een podium aan de verschillende betrokkenen rondom het vraagstuk met vier **portretten**: twee wijkbewoners uit Helmond (een met een Poolse en een met een Nederlandse achtergrond), een welzijnsprofessional uit Naaldwijk (met een Tsjechische achtergrond) en een beleidsprofessional uit Waalwijk (met een Nederlandse achtergrond) vertellen over hun ervaringen, visie, doelen en ambities rondom de participatie van deze groep.
4. zetten wij een aantal **inspirerende voorbeelden** op een rij die op verschillende plekken in Nederland uitgevoerd worden.
5. sluiten we af met **tips** over mogelijke richtingen om de participatie van en een positieve beeldvorming over EU-arbeidsmigranten te bevorderen.

Knelpunten en belemmerende factoren bij de participatie van EU-arbeidsmigranten

Hieronder omschrijven we in een notendop de problematiek die al langer rondom de participatie en integratie van EU-arbeidsmigranten speelt.

Financiële redzaamheid

Wanneer is iemand financieel redzaam? Volgens de Nibud-definitie is dat: 'Iemand is financieel redzaam wanneer hij weloverwogen keuzes maakt, zodanig dat zijn financiën in balans zijn op zowel korte als lange termijn'. Dat is niet alleen op het moment dat iemand zelf al zijn geldzaken kan regelen, maar ook dat iemand weet wanneer hij hulp zou moeten invoeren.

De KIS-publicatie 'Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers' uit 2017 laat het volgende landelijke beeld zien:

EU-arbeidsmigranten komen naar Nederland om te werken. Uit interviews blijkt dat de werksituatie van EU-arbeidsmigranten vaak instabiel is. Ze hebben geen negen-tot-vijf-baan waar ze van op aan kunnen: soms werken ze twee dagen hier, dan weer twee dagen daar. Daarbij zijn ze afhankelijk van werkgevers en uitzendbureaus. Werkgevers betalen vaak niet op tijd of houden soms geld in op hun loon, bijvoorbeeld voor een zorgverzekering. Vaak krijgen ze ook een nul-uren contract, waardoor het vooraf onduidelijk is hoeveel werk ze per maand hebben en wat hun inkomsten zijn. Doordat EU-arbeidsmigranten de Nederlandse taal vaak beperkt beheersen, is het tegelijkertijd moeilijk voor hen om een andere baan te vinden.

Sociale redzaamheid

Veel EU-arbeidsmigranten hebben het idee dat ze tijdelijk naar Nederland komen, met de gedachte: 'ik ga toch weer terug'. Dat kan ook betekenen dat ze vijf tot tien jaar in Nederland wonen en werken. Doordat mensen intussen het idee hebben dat ze weer teruggaan, investeren ze niet in het leren van de Nederlandse taal. Na een aantal jaar blijkt vaak dat sommige mensen toch willen blijven. Voor hen kan het lastig zijn om sociaal redzaam te worden: ze spreken de taal niet en hebben niet altijd de financiële middelen om aan een taalcursus te beginnen. In tegenstelling tot vluchtelingen komen EU-arbeidsmigranten niet in aanmerking voor een lening bij DUO. Ze hebben op hun werk vooral contact met andere EU-arbeidsmigranten en hebben bovendien niet altijd tijd om te investeren in een sociaal netwerk, bijvoorbeeld door afwijkende werktijden. Het 'taalprobleem' geldt in alle sociale situaties. Als EU-arbeidsmigranten niet willen integreren, noch een sociaal netwerk opbouwen in Nederland, betekent het vaak dat ze ook niet met de buurman kunnen praten en bij alle regelzaken een tolk nodig hebben of afhankelijk zijn van het uitzendbureau.

Sociale contacten

Er blijkt een tweedeling te ontstaan onder groepen arbeidsmigranten: mensen die zich terugtrekken en alleen contact hebben met eigen mensen en een groep die vrijwilligerswerk doet of bij culturele groepjes of sportclubs aansluit en op die manier integreert. Bij arbeidsmigranten die minder verbinding hebben met de Nederlandse samenleving wor-

den er verschillende problemen gesignaleerd. Ze worden gezien als een moeilijk toegankelijke groep met een 'gesloten wereld'. Zo geven professionals aan dat zij eenzaamheid, problemen met kinderen op school, verslavingsproblematiek en huiselijk geweld signaleren bij arbeidsmigranten maar dat deze problemen moeilijk aan te pakken zijn. Zij merken dat er wantrouwen heerst onder de groep richting de instellingen en dat het contact kort en vluchtig blijft wanneer hulp aangeboden wordt. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat hun kinderen uit huis worden gehaald.

Gebrek aan een integrale en structurele gemeentelijke aanpak

De vraagstukken rondom EU-arbeidsmigranten hebben verschillende oorzaken waarbij meerdere partijen een rol spelen: gemeente en gemeentelijke instanties, de gezondheidszorg, huisvesting,

werkgevers en uitzendbureaus, de politie en wijkbewoners. Het is een uitdaging voor gemeenten om integraal werken op te pakken en goed vorm te geven. Arbeidsmigranten zijn vaak niet goed in beeld en er ligt onvoldoende kennis over de doelgroep bij de gemeente. Wanneer er wel beleid is, dan ligt de nadruk vaak op huisvesting en niet op participatie. Het is niet makkelijk om een eenduidig integratiebeleid voor arbeidsmigranten op te stellen. EU-onderdanen zijn daarnaast niet inburgeringsplichtig. Werkgevers hebben echter wel de mogelijkheid om hun werknemers te helpen bij het leren van de Nederlandse taal, maar dit gebeurt nog niet zo vaak.

Wanneer de (wijk)bewoners vooraf niet of niet goed geïnformeerd en meegenomen worden rondom het verblijf van arbeidsmigranten in de gemeente, kan dat voor onnodige oplopende negatieve emoties zorgen en stereotypen over de groep arbeidsmigranten versterken.

Wat werkt bij participatie van EU-arbeidsmigranten?

Het matchen van vraag en aanbod

Het is heel belangrijk dat iemand wegwijs wordt gemaakt in hoe dingen in Nederland werken, bijvoorbeeld hoe het werkt met huur, zorgverzekering, toeslagen etc. Alleen het krijgen van informatie over deze onderwerpen is niet altijd voldoende. In sommige gevallen hebben EU-migranten ook behoefte aan concrete hulp. Om dit goed te kunnen realiseren gelden een aantal voorwaarden. Ten eerste is het nodig dat gemeentelijke contactpersonen arbeidsmigranten de weg kunnen wijzen wanneer een specifieke voorziening niet direct door de gemeente georganiseerd wordt. Ten tweede is het belangrijk dat de voorzieningen toegankelijk zijn gemaakt voor de doelgroep. Dat kan bijvoorbeeld door informatiesprekuren en taalcursussen in de avonden te organiseren zodat de arbeidsmigranten buiten hun werkuren hieraan deel kunnen nemen. Ook brochures in de eigen taal en de aanwezigheid van een tolk bij de activiteiten kan helpen.

Praktische tips voor arbeidsmigranten op Work in NL

Work in NL is een recentelijk gelanceerde website, waar arbeidsmigranten in hun eigen taal praktische tips krijgen over werken en wonen in Nederland. De website is nu nog alleen in het Engels, Pools en Roemeens, maar wordt uitgebreid met Spaans, Hongaars en Bulgaars.

Laagdrempelige ontmoetingen

Ontmoetingsinitiatieven zijn een laagdrempelige manier om verbindingen te creëren onder verschillende groepen in de lokale omgeving. Deze activiteiten zijn uitermate geschikt om stereotypen en negatieve beeldvorming te doorbreken. Met ontmoetingsinitiatieven bedoelen wij gelegenheden waarbij EU-arbeidsmigranten en Nederlandse bewoners elkaar kunnen leren kennen en samen aan de slag kunnen. Deze zijn redelijk eenvoudig te organiseren en helpen de sociale cohesie te vergroten. Fysieke ontmoetingsinitiatieven kunnen in verschillende contexten georganiseerd en gefaciliteerd worden rondom laagdrempelige thema's zoals samen koken en eten, samen sporten, samen muziek maken of het inrichten van een moestuin. Hieronder vallen ook initiatieven waarbij arbeidsmigranten onderling informatie kunnen delen en in contact kunnen komen met lokale instanties. Daarnaast zijn er lokale initiatieven die koppels maken van een arbeidsmigrant en een Nederlander met als doel dat de nieuwkomer de Nederlandse gewoonten leert kennen en oefent met het spreken van de Nederlandse taal.

Samenwerking en sleutelpersonen

Voor het bevorderen van integratie helpt het wanneer een gemeente een integrale aanpak hanteert waarbij niet alleen aandacht is voor huisvesting en werk maar ook voor het sociale aspect, zoals het leren van de taal en het toegankelijk maken van gemeentelijke diensten. Er zijn diverse goede voorbeelden (zie hoofdstuk 4) waarbij gemeentelijke afdelingen samen met huisvestingsorganisaties, werkgevers, de politie, wijkteams en andere partijen

optrekken om vorm te geven aan gemeentelijke beleid. Zo krijgen alle partijen een beeld over de doelgroep, delen ze de informatie en kennis met elkaar en pakken ze oplossingen op met een goede taakverdeling voor de meest prangende lokale vraagstukken rondom arbeidsmigranten.

Sleutelpersonen spelen een belangrijke rol bij een succesvolle integrale aanpak van integratie en participatie van arbeidsmigranten. Een sleutelpersoon die zelf migrant is heeft het vertrouwen binnen de eigen gemeenschap, een groot netwerk, aanzien,

sprekt de taal en vervult een brugfunctie tussen de doelgroep, organisaties en professionals. Zij weten als geen ander wat nodig is om cultuurverschillen te overbruggen en hebben zelf ervaren hoe het is om in Nederland een nieuw leven op te bouwen.

Sleutelpersonen zijn niet alleen vrijwilligers maar ook professionals. Professionals die arbeidsmigranten kunnen betrekken bij de lokale activiteiten en hun kennis kunnen inzetten om verdere toegang tot de doelgroep te vergroten.

Verhalen vanuit verschillende perspectieven: 4 portretten

Agnieszka Ferenc, actief vrijwilliger in Helmond

'Ik voel me thuis in Helmond. Er zijn veel geweldige mensen hier maar ik voel niet altijd de opening bij de Nederlanders. Het zijn heel simpele kleine dingen die een verschil kunnen maken in de relatie. Soms heb je maar een glimlach nodig.'

Agnieszka Ferenz, actief vrijwilliger in Helmond

'Ik ben Agnieszka en ik kom uit Polen. Ik kwam 5 jaar geleden naar Nederland met mijn dochter op bezoek bij vrienden voor een kleine vakantie. En ik voelde me meteen thuis - ik vond de huisjes, bloemen en de molens geweldig hier en ik vond de mensen ook leuk. In Polen heb ik heel gevarieerd werk gedaan: ik was secretaris, ik had een bloemenwinkel, ik heb feesten georganiseerd, ik was zangeres in een band, werkte bij een juridisch bureau, maar de arbeidsmarkt was heel slecht in Polen. Na een paar maanden kwam ik terug naar Nederland met mijn dochter en ik wilde werken. Ik had geluk met werk vinden omdat ik via mijn vrienden bij een goed uitzendbureau terecht kwam. Na een paar maanden kreeg ik een contract bij een brouwerij en na een jaar kreeg ik daar een vast contract als schoonmaakster. Ik heb altijd gewerkt sinds ik in Nederland ben. We hebben ook met vrienden een groter huis kunnen huren in Helmond. Ik had daar echt geluk mee, veel andere mensen hebben daar problemen mee.

Taallessen

Mijn dochter zat in het eerste jaar op de taalschool. Ze heeft 3 jaar later haar havo-diploma gehaald en ze zat in de top 5 van de 100 studenten. Toen we aankwamen in Nederland wilde ik ook heel graag de taal leren. Ik wilde begrijpen hoe het werkt op school. En ik ging naar de gemeente om te vragen of er taallessen zijn. Ze zeiden tegen mij dat er geen cursussen voor me zijn omdat ik Europees burger ben. Jammer dat de communicatie toen zo slecht was met de gemeente, want achteraf hoorde ik via mijn contactpersoon bij de lokale welzijnsorganisatie dat ik bijvoorbeeld in de bibliotheek taallessen had kunnen volgen. Gelukkig heb ik sinds afgelopen jaar de mogelijkheid om via mijn werk taallessen te volgen. En ik heb de mazzel dat ik op mijn werk ook contact heb met Nederlandse mensen. Ik ben ook benieuwd naar alles en ik stel heel veel vragen aan andere mensen.

Vrijwilligerswerk

Mijn dochter ging als vrijwilliger aan de slag bij LEVgroep bij het lokale spreekuur voor arbeidsmigranten. Zo ben ik bij deze welzijnsorganisatie terechtgekomen waar ik nu vrijwilliger ben. In Polen heb ik veel ervaring opgebouwd met netwerken en mensen motiveren. Via de Facebookgroep vroeg ik: 'Waarom doen we niet meer voor de Poolse mensen hier?' Zo hebben we een team opgezet voor het organiseren van de Internationale dag van het kind in 2019, een feest voor kinderen - met eten, muziek, een luchtkasteel en cadeautjes. Ik heb 30 mensen uit Polen en 20 mensen gevonden vanuit Nederland om mee te helpen. Mijn contactpersoon bij LEVgroep, Krystyna Meijer, heeft meeg geholpen met de communicatie in het Nederlands, en het leggen van contact met de gemeente en andere organisaties. Er waren veel vrijwilligers bij, de wijkraad en de medewerker van het wijkhuis waren erbij, en er waren bijna 300 kindjes met hun ouders. We hebben daarna een Facebookgroep opgezet, 'Samen in Helmond'; daar hebben we bijna 1000 volgers, waaronder ook Nederlanders. Daarmee wil ik activiteiten organiseren zoals een 'Picknick voor Helmond'.

Glimlach

Er zijn veel geweldige mensen hier, maar ik voel niet altijd de opening bij de Nederlanders. Helaas hebben Poolse mensen een slecht imago hier in Nederland, wat ik jammer vind. We zijn ook gewone mensen met kinderen, we kopen huizen. Als ik jouw buurvrouw was en jij bij mij aan zou kloppen zou ik je willen helpen. Als je maar naar me glimlacht wordt mijn dag mooier. We hebben meer Nederlanders nodig die dat soort kleine dingen doen.'

Gino Hart, wijkbewoner Rijpelberg, Helmond

'Het grootste knelpunt in de relatie tussen Nederlanders en arbeidsmigranten is onbekendheid. Dat kan je maar op een manier onderuithalen: in gesprek gaan en laten zien dat jij wel goede dingen doet en organiseert in de wijk. In de kern zijn mensen hetzelfde. Mensen hebben altijd de behoefte om te verbinden. Van ik naar wij(k).'

Gino Hart, wijkbewoner Rijpelberg, Helmond

'Ik ben Gino en ik woon in de buurt Rijpelberg in Helmond. Ik woon daar nu 16 jaar. Het is een buurt met een slecht imago, maar ik houd van een wijk waar veel beweging is: er zijn veel Nederlanders, veel mensen met een migratieachtergrond uit Europese en niet-Europese landen.

Veel arbeidsmigranten kopen huizen in de Rijpelberg, en ze huren ook. Ik ben een Poolse vrouw tegengekomen in een werkgroep op de school van mijn kind en in de speeltuin had ik contact met een vader. Daar kan ik contact met ze maken omdat daar alle ouders door elkaar zitten. Al de picknickbanken zijn op een plek gecentreerd; je kan niet anders dan daar gaan zitten. Puur om elkaar te leren kennen kun je vragen: 'Hoe gaat het? Kom je hier vaker?' Ook het wijkhuis waar je een biertje kunt komen drinken is een ontmoetingsplek.

Taalles in de wijk

Ik ben ook lid van de wijkraad. Samen met verschillende groepen in de wijk proberen we de integratie van de arbeidsmigranten in gang te zetten door lijntjes te leggen met de welzijnsinstelling, de woningbouw en de school. De taal is een probleem en arbeidsmigranten willen weten hoe dingen werken hier. Ze willen ook taallessen volgen, het liefst in hun eigen wijk. Elke zaterdag is er daarom taalles in de school. Er komen nu steeds grotere groepen ouders bij de taallessen via de scholen.

Samen koffiedrinken

We hebben ook Poolse vrijwilligers gevraagd om met Nederlanders op te trekken maar dat lukte niet meteen. Er is ook veel onbekendheid van beide kanten. Wanneer er een incident is koppelen de mensen dat automatisch aan Poolse mensen. Als het gaat over overmatig alcoholgebruik dan maakt het niet uit wat de achtergrond is van de mensen. Je moet gedrag benoemen maar je moet het niet aan de mensen toeschrijven. Je moet eerst wat tijd nemen en elkaar leren kennen. Drink koffie samen, voordat je bijvoorbeeld als taalmaatje aan de slag gaat. Dat soort laagdrempelige dingen werken goed.

Verbinding door evenementen

In de wijk vinden we het belangrijk dat iedereen zichzelf mag zijn. Maar als je niet goed oppast gaat een groep zich helemaal op de eigen groep richten in plaats van op de wijk. Wij stimuleren verbinding door evenementen en stellen steeds de vraag: 'Wat betekent dat voor de verbindingen in de wijk?' We steken in op sociale cohesie. Wat wij zoeken is dat je alle kleuren van de wijk kan meenemen. In alle wijkgroepen en kringen willen we verbindingen krijgen. Hoe kleiner je de actie maakt, hoe succesvoller hij is. Er moet zo veel mogelijk binnen de wijk plaatsvinden, zodat mensen automatisch met elkaar in contact komen. We willen daar extra op inzetten. Er komt bijvoorbeeld een nieuw wijkhuis. Onze insteek is dan ook dat het een multicultureel centrum moet worden. Want iedereen moet mee kunnen doen.'

Petra Prinsova, sociaal makelaar gemeente Naaldwijk

‘Ik wil niet dat arbeidsmigranten alleen gezien worden als een goedkope arbeidskracht. Ik wil dat zij als individuele mensen worden gezien met ieder zijn eigen verhaal en ambities. Ze zijn zo nadrukkelijk aanwezig in Westland, dan is het ook gek als je helemaal langs elkaar heen leeft. Door persoonlijke ontmoetingen kan je verbinding en meer begrip voor elkaar creëren. Dan hoor je vaak dat Nederlanders en arbeidsmigranten een heel ander, vertekend beeld van elkaar hadden.’

Petra Prinsova, sociaal makelaar gemeente Naaldwijk

'Ik ben Petra Prinsova, sociaal makelaar bij Vitis Welzijn in Naaldwijk. Dat houdt in dat ik mensen in de wijk probeer te helpen om mee te doen en actief te zijn, dat ik vraag en aanbod op het sociaal gebied aan elkaar probeer te koppelen en mensen, organisaties en initiatieven met elkaar in contact breng. Verbinding is hier het sleutelwoord. Ik ben zelf 20 jaar geleden vanuit Tsjechië naar Nederland gekomen en was hier altijd, op allerlei manieren, mee bezig om te bemiddelen tussen verschillende culturen. Ik werkte onder andere veel met statushouders en nieuwkomers uit Midden- en Oost-Europa.

Weinig contact

Toen ik bij Vitis kwam werken, merkte ik dat waar bijvoorbeeld statushouders redelijk goed opgevangen en begeleid worden in het begin, dit voor (arbeids)migranten die hier langer blijven, veel minder geldt omdat ze niet als een aparte groep worden gezien door de strikte definitie van de term arbeidsmigrant. En dat statushouders met hulpvragen ons best goed weten te vinden maar dat er nauwelijks contact was met de omvangrijke (arbeids)migrantengroep. En dat valt in een regio als het Westland op, want hier zijn er veel meer arbeidsmigranten dan vluchtelingen.

Permanente tijdelijkheid

Arbeidsmigranten beginnen vaak pas laat met taallessen en integreren. Meestal hoor ik: 'Ik kwam hier voor een jaar, nu het is drie jaar, maar over een jaar-tje ga ik echt terug'. En voor je het weet, is het 10 jaar en is er nog maar weinig gebeurd. In hun hoofd blijft hun verblijf vaak tijdelijk, een soort permanente tijdelijkheid. Daarom investeren ze niet in taal en

integratie. De regelgeving speelt dat in de hand.

In mijn werk zoek ik contact met de groep arbeidsmigranten die hier al langer zijn, om te horen wat ze nodig hebben, wat ze willen en kunnen, en kijk of wij ze hierin kunnen ondersteunen. Wat ook heel belangrijk is: niet alleen het negatieve zien, er moet ook aandacht zijn voor het positieve, dat willen wij graag stimuleren, zoals integratie, participatie en contact met de buurt.

Interactie stimuleren

Westland is een redelijk conservatieve en traditionele regio, en integratie kan hier een uitdaging zijn. Het beeld van arbeidsmigranten barst vaak van vooroordelen en het gaat altijd over 'de Polen', ongeacht waar de mensen precies vandaan komen. Terwijl de groep veel diverser is qua afkomst en opleidingsniveau dan men denkt. Dat deze groep erg op zoek is naar integratie kan ook niet altijd gezegd worden. Er is een parallelle wereld ontstaan, met een eigen netwerk aan voorzieningen, zeker in de grote steden om het Westland heen.

Mensen met elkaar kennis laten maken, een gesprek aangaan, begrip kweken: dat is mijn streven. Of het een Oost-Europa-filmweekend is of een voetbaltoernooi met een Oost-Europees team erbij; persoonlijk contact is altijd het beste middel om cliché-beelden en vooroordelen te doorbreken. Natuurlijk is na een paar geslaagde projecten het probleem niet opgelost en bereik ik geen duizenden mensen tegelijk. Maar als je elke keer een paar mensen kunt bereiken die vervolgens anders naar dingen gaan kijken, dan is je actie al geslaagd. Ontmoeting is het belangrijkste. Ontmoeting is altijd zowel het doel als het middel.'

Amarins Nonhebel, projectleider Integratie en Participatie Arbeidsmigranten gemeente Waalwijk

'Voor de gemeente Waalwijk zijn arbeidsmigranten een hele belangrijke groep inwoners. Samen met hen houden we de logistiek groot en daardoor gaat het economisch goed met de gemeente. Wij willen dat arbeidsmigranten de nieuwe Waalwijkers worden en dat ze zich thuis voelen in de stad. Hierom zetten we naast wonen en werk ook in op integratie en participatie. We geloven dat het belangrijk is om naast alle betrokken partijen ook de arbeidsmigrant zelf te spreken. Zij kunnen het beste vertellen wat er speelt, wat er goed gaat en wat er beter kan.'

Amarins Nonhebel, projectleider Integratie en Participatie Arbeidsmigranten gemeente Waalwijk

‘Sinds april dit jaar ben ik als trainee in dienst gekomen bij de gemeente Waalwijk als projectmedewerker integratie en participatie arbeidsmigranten. Omdat ik als trainee tijdelijk in dienst ben heb ik binnen mijn opdracht veel vrijheid om te experimenteren en kan ik me vrijer door de organisatie bewegen. Toen ik begon was er al een beleidsstuk vastgesteld waarin drie hoofdpijlers waren bepaald: informatievoorziening, aansluiten op gemeentelijke basisvoorzieningen en contact tussen groepen bevorderen. Hier heb ik mijn activiteiten op gebaseerd.

Klankbordgroep

Bij mijn start bleek dat we als gemeente met veel organisaties contacten hadden maar niet met arbeidsmigranten zelf. Er bestond wel een klankbordgroep waaraan verschillende uitzendbureaus, bedrijven en welzijnsorganisaties deelnamen, maar daarin waren de arbeidsmigranten zelf niet vertegenwoordigd. Mijn eerste doel werd om contact op te nemen met de arbeidsmigranten, om mét hen te praten in plaats van óver hen. Dit was makkelijker gezegd dan gedaan en mijn collega drukte me op het hart om vooral geduld te hebben. Ik ben begonnen met het verspreiden van briefjes met een oproepje, ook in het Pools. Dit werkte niet. Daarna ben ik via-via in contact gekomen. Toen ik eenmaal een aantal contacten had creëerde dit een soort sneeuwbal effect en werd het steeds gemakkelijker. Mijn eerste les was: neem de tijd om een netwerk op te bouwen. Het kostte inderdaad meer tijd dan ik dacht, maar achteraf was het de moeite waard. Nu heb ik naast de klankbordgroep met verschillende partners ook een klankbordgroep bestaande uit arbeidsmigranten. Hiermee wordt gefaciliteerd dat beleidsambtenaren met arbeidsmigranten

zelf in gesprek kunnen gaan over allerlei relevante thema's. We willen zo ontdekken hoe wij als gemeente beter kunnen aansluiten bij de belangen en de wensen van arbeidsmigranten.

Taal en informatie

Taal en toegankelijke informatie zijn wat mij betreft echt de sleutels tot succesvol integreren. Door de gesprekken die ik heb gevoerd merkte ik dat een deel van de arbeidsmigranten, vooral mensen die hier al wat langer zijn, de taal wel graag wilden leren maar niet zo goed wisten wat de mogelijkheden waren. Ik zag dat er veel vraag was en veel aanbod, maar dat deze niet goed op elkaar aansluiten. Daarom gaan we binnenkort beginnen met een lokale pilot om dit te verbeteren. Ook qua informatievoorziening kunnen we nog stappen maken. Ik ben in samenwerking met arbeidsmigranten en andere partijen de mogelijkheden aan het verkennen om informatie toegankelijker te maken voor deze groep.

Beeldvorming

Ik merk dat de algemene beeldvorming over arbeidsmigranten een stuk negatiever is dan het beeld wat ik heb gekregen op basis van mijn gesprekken met de doelgroep. De mensen die ik sprak zijn vooral lieve goedwillende mensen, op zoek naar aansluiting en verbinding, net als ieder mens. Ik heb besloten me vooral te richten op mensen die met positieve intenties ook met dit onderwerp bezig willen zijn. Het voelt als succes wanneer ik mensen enthousiast kan maken over het onderwerp. Bijvoorbeeld als ik vrijwilligers leer kennen die samen dingen willen opzetten of als ik bedrijven vind die ook de sociale aspecten inzien en integratie van de doelgroep willen verbeteren.'

Inspirerende voorbeelden en initiatieven

Beleidsmatige aanpakken

Er zijn verschillende regionale en gemeentelijke aanpakken waarbij de integratie en participatie op een integrale manier geregeld wordt. Kenmerkend voor deze aanpakken is dat er wordt samengewerkt met verschillende partijen die met het vraagstuk te maken hebben. Hieronder zetten wij drie van deze aanpakken op een rij.

Brabantse Aanpak Arbeidsmigratie

Provincie Brabant heeft ingezet op een aanjagers-, regisseurs- en verbindende rol in het vraagstuk arbeidsmigratie. Samen met gemeenten, werkgevers, arbeidsmigranten hebben zij een netwerk opgezet om een samenhangende aanpak rondom goede huisvesting, beleid en regelafspraken op gemeentelijk en regionaal niveau te maken en zo de positie van arbeidsmigranten op de arbeidsmarkt te verbeteren.

De Westlandse methode

Gemeente Westland voert actief beleid op het terrein van de integratie van EU-arbeidsmigranten. Onder andere wordt geregeld dat arbeidsmigranten zich op een toegankelijke manier kunnen inschrijven bij de gemeente, dat hun huisvesting op een veilige en verantwoorde manier georganiseerd is en dat arbeidsmigranten geschikte informatievoorzieningen hebben.

Aanpak Gemeente Peel en Maas

Gemeente Peel en Maas in Noord-Limburg verwelkomt arbeidsmigranten en heeft een regionaal

samenwerkingsverband met gemeenten, woningcorporaties, welzijnsorganisaties, werkgevers en uitzendorganisaties opgezet. De samenwerking richt zich op huisvesting, integratie en lokale participatie. Daarnaast bieden zij een taaltraject gekoppeld met een BBL-traject aan. Op regionaal niveau is een adviesgroep van arbeidsmigranten ingesteld als sparringpartner voor de samenwerkende gemeenten over onderwerpen waarmee zij aan de slag willen.

Overige voorbeelden gemeentelijke toegang en beleidsontwikkeling

Klankbordgroep Gemeente Waalwijk

In gemeente Waalwijk is er een klankbordgroep opgezet bestaande uit arbeidsmigranten om de verscheidene gemeentelijke beleidsgebieden toe te kunnen spitsen op de perspectieven, ervaringen, werk- en leefomstandigheden en de behoeftes van de groep. Voor meer informatie kun je mailen naar info@waalwijk.nl.

Professionalisering gemeenten bij aanpak uitbuiting

Fairwork heeft een training ontwikkeld voor beleidsmakers en uitvoerende ambtenaren met het doel mensenhandel en arbeidsuitbuiting te signaleren, casussen te bespreken en werkelijk op te pakken en de meldingsbereidheid onder werknemers te verhogen binnen gemeenten.

Ontmoetingsinitiatieven

Filmavond 'FC Polska' Gemeente Horst en Gemeente Peel en Maas

Hierbij gaat het om ontmoetingen waarbij een documentaire met verhalen van arbeidsmigranten getoond wordt en vervolgens een nagesprek met de bewoners wordt gehouden.

Tweetalig informatieboekje

'25 verschillen tussen Polen en Nederlanders' van Gemeente Peel en Maas (zie ook: [Aanpak Gemeente Peel en Maas](#)).

Fototentoonstellingen

Hierbij krijgen arbeidsmigranten met een portret op een tentoonstelling een podium om hun verhaal te vertellen. Dit werkt tegen stereotiepe beeldvorming en vooroordelen ten opzichte van deze groep. Tentoonstellingen hebben ook een groot bereik wanneer zij in publieke ruimtes zoals lokale winkelcentra worden georganiseerd.

- Fotoproject bij [POLKA](#) (Centrum voor Poolse vrouwen in Segbroek, Den Haag)
- Fotoproject 'Wie is de Pool?' Te zien en te lenen bij [Petra Prinsova](#), Vitis Welzijn, Naaldwijk

Via Buurtpreventie en de buurtapp

In Helmond wordt er door de [wijkraad Rijpelberg](#) actief op ingezet om bij nieuwe bewoners aan te kloppen. Het doel is om meer te weten te komen van elkaar, de drempel van onbekendheid te doorbreken en nieuwe bewoners mee te nemen in de lokale samenwerking.

Social media

Facebook is een populair platform waarop Nederlandse bewoners en arbeidsmigranten contact kunnen maken. Ook is Facebook een middel voor welzijnsprofessionals om de doelgroep te bereiken. Een voorbeeld is het initiatief '[Samen in Helmond/Razem w Helmond](#)', een Facebookpagina waarop Nederlanders en Poolse arbeidsmigranten informatie delen met elkaar en activiteiten organiseren.

Tips om participatie en positieve beeldvorming te bevorderen

De vraagstukken rondom de participatie en integratie van arbeidsmigranten zijn niet nieuw. Door de afschaffing van het doelgroepenbeleid bij gemeenten is er weinig beleid rondom integratie en participatie van EU-arbeidsmigranten in de lokale samenleving. Gemeenten willen het beleid vooral richten op arbeidsmigranten die zich voor langere tijd in Nederland willen vestigen. Zij worstelen met de vraag hoe je bepaalt wanneer zo'n focus op integratie aan de orde zou moeten zijn. Het is niet mogelijk om een eenduidig integratiebeleid voor arbeidsmigranten op te stellen. EU-onderdanen zijn daarnaast niet inburgeringsplichtig. Werkgevers hebben echter wel de mogelijkheid om hun werknemers te helpen bij het leren van de Nederlandse taal.

We zien inmiddels dat arbeidsmigranten steeds langer in Nederland blijven. Op basis van bovenstaande geleerde lessen over belemmerende en werkzame factoren benoemen we hieronder een aantal tips om de participatie en de integratie van arbeidsmigranten te laten slagen.

Samenwerking en integrale aanpak

Er zijn natuurlijk grote verschillen tussen gemeenten, onder andere in het aantal en de groepen EU-arbeidsmigranten. Winst is te behalen door actief beleid te voeren, gericht op integratie en participatie van deze toekomstige inwoners van de gemeente. Dat kan door een structurele en integrale aanpak via een goede huisvesting, (vrijwilligers)werk, contacten in de buurt, ontmoetingsbijeenkomsten en aansluiting bij (sport)verenigingen. Blijf op de hoogte en verwijf door naar de vele lokale voorzieningen en activiteiten die georganiseerd worden door o.a. welzijns- en vrijwilligersorganisaties.

Investeer in dialoog

De structuren en contacten van migrantenorganisaties zijn de laatste jaren afgebouwd, mede door het verdwijnen van het doelgroepenbeleid. Natuurlijk vertegenwoordigen deze organisaties niet alle migranten, maar ze kunnen een positieve bijdrage leveren aan het verbeteren van de redzaamheid van nieuwkomers. Trek samen op met huisvestings-exploitanten rondom huisvestingsvraagstukken. Integratie loopt snel mis als de start in de wijk niet goed is: richt je communicatie op de bestaande bewoners om misverstanden en onjuiste informatie te voorkomen en blijf communiceren om signalen op te vangen. Tijdig communiceren en oorspronkelijke bewoners mee laten praten en denken over veranderingen in hun leefomgeving draagt bij aan het vergroten van de sociale cohesie. Betrek lokale sleutelpersonen in de voorlichting hierover. Betrek werkgevers zodat zij het sociale aspect van arbeidsmigratie inzien en voorzieningen treffen en organiseren voor de doelgroep. Agendeer, organiseer en faciliteer kennisdeling, ook over 'gevoelige' onderwerpen en vraagstukken zoals arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden, gemeentelijke toegang en taalvaardigheid. Maak direct contact met en betrek arbeidsmigranten om hun behoeften en vraagstukken op te halen. Begin met het aanpakken van integratie en participatie in een vroege fase van hun verblijf.

Aanpakken taalbarrière

De taalbarrière bij arbeidsmigranten draagt eraan bij dat deze gemeenschappen gesloten, parallelle werelden vormen in de lokale samenleving. Wijs arbeidsmigranten direct bij inschrijving op beschikbare taalcursussen, publieke voorzieningen etc.

Zet projecten op om het contact tussen arbeidsmigranten en lokale inwoners te stimuleren. Volgens de sleutelpersonen hebben EU-migranten vooral behoefte aan informatie over huisvesting, werk zoeken, administratie, arbeidsrechten, taallessen, verzekeringen, belastingen, toeslagen, scholen voor de kinderen en registratie. EU-migranten moeten weten dat ze recht hebben op een arbeidsovereenkomst in de eigen taal, dat er recensies zijn van uitzendbureaus, dat er een kindgebonden budget is en dat er een identificatieplicht geldt in Nederland. Ook moeten ze weten dat registratie in de Basisregistratie Personen belangrijk is voor het opbouwen van sociale rechten.

Live en digitaal verbinden

Ontmoetingsinitiatieven rondom alledaagse en 'universele' thema's blijken goed te werken om negatieve beeldvorming tegen te gaan en de participatie van arbeidsmigranten te bevorderen. Denk hierbij aan laagdrempelige activiteiten zoals samen koffiedrinken, samen eten, sporten of feesten. Daarnaast blijken platforms zoals Facebook, buurtapps, een app over de lokale voorzieningen, rechten en plichten en wetenswaardigheden succesvolle middelen te zijn om verbindingen te creëren en arbeidsmigranten te laten integreren.

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). *Eerste- en tweedegeneratie migratieachtergrond, geregistreerd in Basisregistratie Personen*. Geraadpleegd van www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-mensen-met-een-migratieachtergrond-wonen-in-nederland

De Gruijter, M., Noordhuizen, B., Razenberg, I. Avrić, B., Storms, O. (2016). *Toekomstagenda EU-migranten in gemeenten*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

SEO Economisch onderzoek (2018). *De economische waarde van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa voor Nederland*. Geraadpleegd van www.seo.nl/publicaties/de-economische-waarde-van-arbeidsmigranten-uit-midden-en-oost-europa-voor-nederland

Sociaal-economische raad (2014). *Arbeidsmigratie*. Geraadpleegd van www.ser.nl/~media/db_adviezen/2010_2019/2014/arbeidsmigratie.ashx

Van Rooijen, M., Kahmann, M., Elferink, J. en Avrić, B. (2018). *Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Colofon

Auteur: Zsuzsa Kovács en Bora Avrić
Redactie: Imre van den Dop
Vormgeving: Suggestie & Illusie
Fotografie: Mladen Pikulić (portretten), iStock
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
p/a Kromme Nieuwegracht 6, 3512 HG Utrecht, T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: www.kis.nl.

© Kennisplatform Integratie & Samenleving, Utrecht 2020.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Movisie. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with Movisie. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op. Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.

Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie
T 030 230 32 60

E info@kis.nl

I www.kis.nl